

ecclesia tenet; sic magnæ impudentiæ est, velle servare quæ Carthaginensis ecclesia correxit. Ad hanc autem rem quis alius episcopus esset optandus, nisi qui ea diaconus execrabatur (5)?

V. Sed quod erat tunc dolendum, nunc auferendum est, non aspere, sed sicut scriptum est, « In spiritu lenitatis et mansuetudinis¹: » Dant enim mihi fiduciam litteræ tuæ indices germanissimæ charitatis, ut tecum tanquam mecum audeam colloqui. Non ergo aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine: severitas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram², ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius movebuntur spiritales vel spiritualibus proximi, quorum auctoritate, et lenissimis quidem sed instantissimis admonitionibus cætera multitudo frangatur.

VI. Sed quoniam istæ in cœmeteriis ebrietates et luxuriosa convivia, non solum honores Martyrum a carnali et imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum; mihi videtur facilius illic dissuaderi posse istam fœditatem ac turpitudinem, si et de Scripturis prohibeatur, et oblationes pro spiritibus dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho, et cum alacritate præbeantur: neque vendantur; sed si quis, pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsentem pauperibus eroget. Ita nec deserere videbuntur memorias suorum (quod potest gignere non levem cordis dolorem,) et id celebrabitur in Ecclesia quod pie et ho-

¹ Gal. vi, 1. — ² Ita se ipse gessit August. ut videtur in Epist. xxix.

neste celebratur. Hæc interim de comessionibus et ebrietatibus dicta sint.

VII. De contentione autem et dolo quid me attinet dicere, quando ista vitia non in plebe, sed in nostro numero graviora sunt? Horum autem morborum mater superbia est, et humanæ laudis aviditas, quæ etiam hypocrisis sæpe generat. Nunc non resistitur, nisi crebris divinatorum librorum testimoniis incutiatur timor et charitas Dei: si tamen ille qui hoc agit, seipsum præbeat patientiæ atque humilitatis exemplum, minus sibi assumendo quam offertur; sed tamen ab eis qui se honorant nec totum nec nihil accipiendo, et id quod accipitur laudis aut honoris, non propter se qui totus coram Deo esse debet et humana contemnere, sed propter illos accipiatur quibus consulere non potest, si nimia dejectione vilescat: Ab hoc enim pertinet quod dictum est: « Nemo juventutem tuam conternat¹: » cum hoc ille dixerit, qui alio loco ait, « Si » hominibus placere vellem, Christi servus non essem². »

VIII. Magnum est de honoribus et laudibus hominum non lætari, sed et omnem pompam inanem præcidere, et si quid inde necessarium retinetur, id totum ad utilitatem honorantium salutemque conferre. Non enim frustra dictum est: « Deus confringet ossa hominum placere » volentium³. » Quid enim languidius, quid tam sine stabilitate ac fortitudine, quod ossa significant, quam homo quem male loquentium lingua debilitat, cum sciat falsa esse quæ dicuntur? cuius rei dolor nullo modo animæ viscera dilaniaret, si non smor laudis ossa ejus confringeret. Præsumo de robore animi tui. Itaque ista quæ tecum confero, mihi dico: dignaris tamen credo mecum considerare, quam sint gravia, quam difficilia. Non enim hujus hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit;

¹ 1 Tim. iv, 12. — ² Gal. i, 10. — ³ Psal. lxi, 6.

quia si cuiquam Facile est laude carere dum denegatur, difficile est ea non delectari cum offertur; et tamen tanta mentis in Deum debet esse suspensio, ut si non merito laudemur, corrigamus eos quos possumus; ne arbitrentur aut in nobis esse quod non est, aut nostrum esse quod Dei est, aut ea laudent, quæ quamvis non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam tamen sunt laudabilia; velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem merito laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum; non tamen nobis quia placemus hominibus, sed si coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, et non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt omnia, quæ vere meritoque laudantur. Hæc mihi ipse canto quotidie, vel potius ille cujus salutaria præcepta sunt, quæcumque sive in divinis lectionibus inveniuntur, sive quæ intrinsecus animo suggeruntur; et tamen vehementer cum adversario dimicans, sæpe ab eo vulnera capio, cum delectationem ablatae laudis mihi auferre non possum.

IX. Hæc propterea scripsi, ut si tuæ sanctitati jam non sunt necessaria, sive quod plura hujusmodi ipse cogites atque utiliora, sive quod tuæ sanctitati medicina ista non opus sit, mala tamen mea nota sint tibi, sciasque unde pro mea infirmitate Deum rogare digneris: quod ut impensissime facias, obsecro per humanitatem illius, qui præceptum dedit, ut invicem onera nostra portemus. Multa sunt quæ de vita nostra et conversatione deslerem, quæ nollem per litteras ad te venire, si inter cor meum et cor tuum ulla essent ministeria præter os meum et aures tuas. Si autem venerabilis nobis omniumque nostrum tota sinceritate charissimus, cujus in te vere fraternam cum præsens essem, benignitatem studiumque perspexi,

senex Saturninus (6) dignatus fuerit, quando opportunum videbitur, ad nos venire; quidquid cum ejus sanctitate, et spirituali affectu colloqui potuerimus, aut nihil, aut non multum distabit, ac si cum tua dignatione id ageremus. Quod ut nobiscum ab eo petere atque impetrare digneris, tantis precibus posco, quantis verba nulla sufficiunt. Absentiam enim meam tantum longe Hipponenses vehementer nimisque formidant, neque ullo modo mihi sic volunt credere; ut et ego vobis. Agrum fratribus datum provisione et liberalitate tua didicimus, ante epistolam tuam, per sanctum fratrem et conservum nostrum Parthenium; a quo multa alia, quæ audire desiderabamus audivimus. Præstabit Dominus ut etiam cætera, quæ adhuc desideramus, impleantur.

EPISTOLA XXIII¹.

Domino dilectissimo et honorabili fratri MAXIMINO (7) AUGUSTINUS
presbyter Ecclesie catholice, in Domino salutem.

Augustinus Maximino episcopo Donatistæ, qui diaconum catholicum rebaptizasse dicebatur, ut aut fateatur factum, aut profiteatur se orthodoxum, invitans illum vel ad colloquium, vel ad rescribendum, ut concordia Ecclesie sarciatur.

I. PRIUS quam ad rem veniam, de qua tuæ benevolentie scribere volui, tituli hujus epistolæ, ne vel te, vel alium quempiam moveat, rationem breviter reddam. « Domino; » Scripsi; quia scriptum est, « Vos in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in oc-

¹ Alias cclii. quæ autem xxiii erat, nunc xcviij. — Scripta circa annum 392.

» casionem carnis detis, sed per charitatem servite invicem¹. » Cum ergo vel hoc ipso officio litterarum per charitatem tibi serviam, non absurde te dominum voco propter unum et verum Dominum nostrum, qui nobis ista præcepit. « Dilectissimo » autem quod scripsi, novit Deus quod non solum te diligam, sed ita diligam ut me ipsum : quandoquidem bene mihi sum conscius, bona me tibi optare quæ mihi. « Honorabili » vero quod addidi, non ad hoc addidi, ut honorarem episcopatum tuum ; mihi enim episcopus non es, neque hoc cum contumelia dictum acceperis, sed ex animo quo in honore nostra debet esse, Est, est ; Non, non. Neque enim ignoras, aut quisquam hominum qui nos novit ignorat, neque te esse episcopum meum, neque me presbyterum tuum. Honorabilem igitur ex ea regula te libenter appello, qua novi te esse hominem, et novi hominem ad imaginem Dei, et similitudinem factum, et in honore positum ipso ordine et jure naturæ, si tamen intelligendo, quæ intelligenda sunt, servet honorem suum. Nam ita scriptam est, « Homo in » honore positus non intellexit, comparatus est jumentis » insensatis, et similis factus est illis². » Cur ergo te honorabilem in quantum homo es, non appellem, cum præsertim de tua salute atque correctione, quandiu in hac vita es, desperare non audeam ? « Fratrem » vero ut vocem non te latet præceptum nobis esse divinitus, ut etiam eis, qui negant se fratres nostros esse, dicamus : Fratres nostri estis : et hoc vehementer valet ad causam, propter quam scribere volui fraternitati tuæ. Jam enim reddita ratione cur epistolæ talem januam fecerim, audi placidissime quæ sequuntur.

II. Ego cum in ista regione consuetudinem hominum lugendam atque plangendam, cui cum Christiano nomine

¹ Gal. v, 13. -- ² Psal. XLVIII, 21.

glorientur, Christianos rebaptizare non dubitant, quibus verbis poteram detestarer, non defuerunt laudatores tui, qui mihi dicerent te ista non facere. Fateor, primo non credidi. Deinde considerans posse fieri ut animam humanam de futura vita cogitantem Dei timor invaderet, ut se ab scelere apertissimo temperaret, gratulatus credidi, quod tali proposito ab Ecclesia catholica nolueris esse nimis alienus. Quærebam sane occasionem loquendi tecum, ut si fieri posset ea, quæ parva remanserat, inter nos dissentio tolleretur : cum ecce ante paucos dies diaconum nostrum Mutugennensem te rebaptizasse nuntiatum est. Dolui vehementer, et illius miserabilem lapsum, et tuum, frater, inopinatum scelus. Novi enim quæ sit Ecclesia catholica. Gentes sunt hæreditas Christi, et possessio Christi termini terræ. Nostis et vos, aut si non nostis, advertite, facillime a volentibus sciri potest. Rebaptizare igitur hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis signa perceperit quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est : rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est. Tamen non adeo credens, quia de te mihi bene persuasum tenebam, Mutugennam ipse perrexi ; et eum quidem miserum videre non potui, a parentibus vero ejus audivi, quod vester jam etiam diaconus factus sit. Et tamen tam bene adhuc de te tuo corde sentio, ut eum rebaptizatum esse non credam.

III. Quare te, frater dilectissime, per divinitatem et humanitatem Domini nostri Jesu Christi obsecro, ut rescribere mihi digneris quid gestum sit. Et sic rescribere, ut noveris me in ecclesia fratribus nostris epistolam tuam velle recitare. Quod ideo scripsi, ne cum id postea facerem, quod me non sperares esse facturum, offenderem charitatem tuam, et justam de me apud communes amicos querelam deponeres. Quid ergo te impediat ad rescriben-

dum, non video. Si enim rebaptizas, nihil est quod homines de tuo collegio formides, cum id te rescripseris facere, quod te illi facere etiam si nolles juberent. Cum autem id quantis potueris documentis faciendum esse defenderis, non solum non succensebunt, sed etiam prædicabunt. Si autem non rebaptizas, arripe libertatem Christianam, frater Maximine, arripe quæso te: non cujusquam hominis, in contemplatione Christi, aut reprehensionem verearis, aut exhorreas potestatem. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occursantium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, et conscientiarum arbiter judicare. Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant. Ista quæ pro tempore propter Ecclesiæ utilitatem honori nostro exhibentur, defendentur forte bona conscientia, defendere autem non poterunt malam.

IV. Quod ergo tam pio et tam religioso animo facis, si tamén facis, ut Ecclesiæ catholicæ baptismum non iteres, sed approbes potius tanquam unius verissimæ matris, quæ omnibus gentibus, et regenerandis præbet sinum, et regeneratis ubera infundit, tanquam unius possessionis Christi, sese usque ad terræ terminos porrigit; si hoc vere facis, cur non erumpis in exultantem et liberam vocem? cur lucernæ tuæ tam utilem splendorem premis sub modio? Cur non discissis atque abjectis veteribus pellibus timidæ servitutis, Christiana potius indutus fiducia exis et dicis, Ego unum baptismum novi, Patris et Filii et Spiritus sancti nomine consecratum atque signatum? Hanc formam ubi invenio necesse est ut approbem; non destruo quod Dominicum agnosco, non exufflo vexillum regis mei. Vestem Christi, et qui diviserunt, non viola-

verunt, et illi adhuc Christum non resurrecturum crederant, sed morientem videbant¹. Si a persecutoribus vestis non conscissa est pendentis in cruce, cur a Christianis destruitur Sacramentum sedentis in cœlo²? Si veteris populi temporibus Judæus essem, quando aliud esse melius non possem, accepissem utique circumcisionem. Quod signaculum justitiæ fidei tantum illo tempore valuit, antequam Domini evacuaretur adventu ut infantem filium Moysi Angelus præfocasset³, nisi mater arrepto calculo circumcidisset puerum, et hoc sacramento imminentem perniciem depulisset. Hoc sacramentum etiam Jordanem fluvium refrenavit, et reduxit in fontem. Hoc sacramentum ipse Dominus, quamvis evacuaverit crucifixus, tamen natus accepit. Non enim signacula illa damnata sunt, sed succedentibus opportunioribus decesserunt. Nam sicut circumcisionem abstulit Domini primus adventus, sic baptismum auferet secundus adventus. Sicut enim nunc posteaquam venit libertas fidei, et remotum est servitutis jugum, nullus Christianus circumciditur carne, sic tunc regnantibus justis cum Domino damnatisque impiis, nemo baptizabitur, sed illud quod ista præfigurant, id est circumcisio cordis; et munditia conscientiæ manebit in æternum. Si ergo illo tempore Judæus essem, et veniret ad me Samaritanus, velletque illo errore delicto, quem etiam Dominus improbavit, dicens: « Vos » adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus; » quoniam salus ex Judæis est⁴. » Vellet ergo Samaritanus, quem Samaritani circumciderant, fieri Judæus, vacaret certe iterationis audacia, et id quod apud hæresim factum erat, quod præceperat Deus, non repetere sed approbare cogere. Quod si in carne circumcisi hominis

¹ Joan. xix, 24. — ² Beda, seu Florus, in Rom. iv. — ³ Exod. iv, 24. —
— ⁴ Joan. iv, 22.

non invenirem locum ubi circumsionem repeterem, quia unum est illud membrum; multo minus invenitur locus in uno corde, ubi baptismus Christi repetatur. Ideo qui duplicare baptismum vultis, necesse est omnino ut corda duplicia requiratis.

V. Clama ergo recte te facere, si non rebaptizas, et non solum sine trepidatione, sed etiam cum gaudio mihi inde rescribe. Nulla te tuorum concilia, frater, extereant. Si enim hoc eis displicuerit, non sunt digni qui te habeant: si autem placuerit, credimus de misericordia Domini, qui timentes sibi displicere, et conantes placere nunquam deserit, quod inter vos et nos cito pax erit: ne propter honores nostros, de qua sarcina periculosa ratio reddetur, miseræ plebes credentes in Christum habeant in domibus suis communes cibos, et mensam Christi communem habere non possint. Nonne ingemiscimus quod vir et uxor, ut fideliter jungant corpora sua, jurant sibi plerumque per Christum, et ipsius corpus Christi diversa communione dilaniant? Hoc tantum scandalum, tantus diaboli triumphus, tanta pernicietas animarum, si per tuam modestiam et prudentiam et dilectionem, quam debemus ei, qui pro nobis suum sanguinem fudit, ablata de medio in his regionibus fuerit; quis explicet verbis, quam tibi palmam præparet Dominus, ut ad cætera membra sananda, quæ per totam Africam tabefacta miserabiliter jacent, a te proficiscatur tam imitabile medicinæ documentum? Quam vereor, quoniam cor meum videre non potes, ne tibi cum insultatione potius quam cum dilectione loqui videar. Sed certe amplius quid faciam non invenio, nisi ut inspiciendum sermonem meum tibi offeram, animum Deo.

VI. Tollamus de medio inania objecta, quæ a partibus imperitis jactari contra invicem solent, nec tu objicias

tempora Macariana, nec ego sævitiam Circumcellionum. Si hoc ad te non pertinet, nec illud ad me. Area Dominica nondum ventilata est, sine palcis esse non potest. Nos oremus, atque agamus quantum possumus, ut frumentum simus. Ego de rebaptizato diacono nostro silere non possum: scio enim quam mihi silentium perniciosum sit. Non enim cogito in ecclesiasticis honoribus tempora ventosa transigere, sed cogito me principi pastorum omnium rationem de commissis ovibus redditurum. Si forte nolles ut hæc tibi scriberem, oportet te, frater, ignoscere timori meo. Multum enim timeo ne me tacente et dissimulante, alii quoque rebaptizentur a vobis. Decrevi ergo, quantum vires et facultatem Dominus præbere dignatur, causam istam sic agere ut pacificis collationibus nostris omnes, qui nobis communicant, noverint ab hæresibus aut schismatibus quantum catholica distet Ecclesia, et quantum sit cavenda pernicietas vel zizaniorum vel præcisorum de vite Domini sarmentorum. Quam collationem mecum si libenti animo susceperis, ut concordibus nobis amborum litteræ populis recitentur, ineffabili exultabo lætitia. Si autem id æquo animo non accipis, quid faciam, frater, nisi ut te quoque invito epistolas nostras populo catholico legam, quo esse possit instructor? Quod si rescribere dignatus non fueris, vel meas legere decrevi, ut saltem disfidencia vestra cognita rebaptizari erubescant.

VII. Neque id agam cum miles præsens est, ne quis vestrum arbitretur tumultuosius me agere voluisse; quam ratio pacis desiderat, sed post abscessum militis, ut omnes qui nos audiunt intelligant non hoc esse propositi mei, ut inviti homines ad cujusquam communionem cogantur, sed ut quietissime quærentibus veritas innotescat. Cessabit a nostris partibus terror temporalium potestatum: cesset etiam a vestris partibus terror congregatorum Cir-

cumcellionum. Re agamus, ratione agamus, divinarum Scripturarum auctoritatibus agamus, quieti atque tranquilli quantum possumus petamus, quæramus, pulsemus, ut accipiamus et inveniamus, et aperiatur nobis; ne forte fieri possit, ut adjuvante Domino concordēs conatus et orationes nostras, tanta deformitas atque impietas Africanarum regionum de nostris terris incipiat aboleri. Si non credis post discessum militum me velle agere, post discessum militum tu rescribe. Si enim ego præsentē milite litteras meas legere populo voluero, prolata epistola mea demonstrabit me fidei violatorem. Quod misericordia Domini avertat a moribus atque instituto meo, quod mihi per jugum suum inspirare dignatus est.

VIII. Episcopus meus benevolentiae tuæ fortasse potius litteras misisset, si esset præsentis, aut ego illo vel jubente vel permittente scripsissem. Sed illo absente cum diaconi rebaptizatio recens esse dicitur, frigescere actionem ipsam dilatione non passus sum, de fraterna et vera morte acerbissimi doloris aculeis excitatus. Quem dolorem meum adjuvante misericordia et providentia Domini, pacis fortasse compensatio lenitura est. Deus et Dominus noster tibi mentem pacatam inspirare dignetur, domine dilectissime frater.

EPISTOLA XXIV¹.

Domino merito honorabili et beatissimo patri ALYPIO, PAULINUS et THERASIA peccatores.

Paulinus Alypio episcopo de libris Augustini, quos recepit, excusans quod serius miserit ad illum Eusebii Chronica. Cupit edoceri de genere et vita Alypii: ipse vicissim de se nonnulla aperiens. Panem unum dono mittit.

I. « HÆC est vera charitas, hæc perfecta dilectio quam tibi circa humilitatem nostram inesse docuisti, Domine vere sancte, et merito beatissime ac desirabilis. Accepimus enim per hominem nostrum Julianum de Carthagine revertentem litteras, tantam nobis sanctitatis tuæ lucem afferentes, ut nobis charitatem tuam non agnoscere, sed recognoscere videremur. Quia videlicet ex illo, qui nos ab origine mundi prædestinavit sibi, charitas ista manavit, in quo facti sumus antequam nati, « Quia ipse fecit nos, et » non ipsi nos², » qui fecit quæ futura sunt. Hujus igitur præscientia et opere formati in similitudinem voluntatum et unitatem fidei vel unitatis fidem præveniente notitiam charitate connexi sumus, ut nos invicem ante corporales conspectus revelante spiritu nosceremus. Gratulamur itaque et gloriamur in Domino, qui unus atque idem ubique terrarum operatur in suis dilectionem suam Spiritu sancto, quem super omnem carnem effudit, fluminis impetu lætificans civitatem suam. In cujus te civibus principalem³

¹ Alias xxxv. quæ autem xiv erat, nunc cci. — Scripta sub finem anni 394, ante hyemem. — ² Psal. xcix, 3. — ³ Forte principem.

cum principibus populi **sui**, sede apostolica merito collocavit : nosque etiam, **quos** erexit elisos, et de terra inopes suscitavit, in vestra **voluit** sorte numerari. Sed magis gratulamur in eo Domini **munere**, quo nos in pectoris tui habitatione constituit ; **quoque** ita visceribus tuis insinuare dignatus est ; ut **peculiarem** nobis charitatis tuæ fiduciam vindicemus, his officiis **atque** muneribus provocati, ut nos diffidenter aut leviter **te amare** non liceat. »

II. « Accepimus enim insigne præcipuum dilectionis et sollicitudinis tuæ, **opus** sancti et perfecti in Domino Christo viri, fratris nostri Augustini libris quinque confectum, quod ita miramur **atque** suspicimus, ut dictata divinitus verba credamus. **Itaque** fiducia suscipiendæ nobis unanimi tuæ, et **ad ipsum** scribere ausi sumus, dum nos illi per te, et de imperitia excusandos, et ad charitatem commendandos **præsumimus** ; sicut et omnibus sanctis, quorum nos et **absentiam** officiis sospitare dignatus es, pari procul dubio **curatorus** affectu, ut per sanctitatem tuam, nostris invicem **salutentur** obsequiis, et in clero sanctitatis tuæ **comites**, et in monasteriis fidei ac virtutis tuæ æmulatores. **Nam etsi** in populis ac super populum agas, oves pascuæ **Domini** regens sollicitis vigil pastor excubiis, tamen **abdicatione** sæculi, et repulsa carnis ac sanguinis, desertum **tibi** ipse fecisti, secretus a multis, vocatus in paucis. »

III. « Sane vicario **aliquatenus** munere, licet per omnia tibi impar ut jusseras, **providi** illam Eusebii venerabilis episcopi Constantinopolitani ¹ de cunctis temporibus historiam. Sed in hoc **fuit** obtemperandi mora, quod instructu tuo, quia ipse **non** haberem hunc codicem, Romæ reperi apud parentem nostrum vere sanctissimum Domnionem, qui procul **dubio** promptius mihi paruit in hoc

¹ Imo et episcopi Cæsariensis.

beneficio, quod tibi deferendum indicavi. Verumtamen quia et loca tua mihi significare dignatus es, ut ipse monuisti, ad venerabilem socium coronæ tuæ, patrem nostrum Aurelium ita scripsimus, ut si nunc Hipponæ-regio degeres, illo tibi litteras nostras, et transcriptam Carthagine membranam mittere dignaretur. Quod et sanctos viros, quos indices¹ charitatis ipsorum, tuo sermone cognovimus, Comitem et Evodium rogavimus, ut hæc scribere ipsi curarent, ne vel parenti Domnioni diutius codex suus deforet, et tibi transmissus sine necessitate redhibendi maneret. »

IV. « Specialiter autem hoc a te peto, quoniam me immerentem et inopinantem magno tui amore complesti, ut pro hac historia temporum, referas mihi omnem tuæ sanctitatis historiam : ut qui genus, unde sis domo, tanto vocatus a Domino, quibus exordiis segregatus ab utero matris tuæ, ad matrem filiorum Dei prole lætantem, abjurata carnis et sanguinis stirpe, transieris et in genus regale et sacerdotale sis translatus, edisseras. Quod enim indicasti, jam de humilitatis nostræ nomine apud Mediolanum te didicisse, cum illic initiareris, fateor curiosius me velle condiscere, ut omni parte te noverim, quo magis gratuler, si a suspiciendo mihi patre nostro Ambrosio, vel ad fidem invitatus es, vel ad sacerdotium consecratus, ut eumdem ambo videamur habere auctorem. Nam ego etsi a Delphino Burdegalæ baptizatus, a Lampio apud Barcolonem in Hispania, per vim inflammatae subito plebis, sacratu sim : tamen Ambrosii semper et dilectione ad fidem innutritus sum, et nunc in sacerdotii ordine confoveor. Denique suo me clero vindicare voluit, ut etsi diversis locis degam, ipsius presbyter censear. »

V. « Sed de me ne quid ignores, scias antiquissimum

¹ Legite indice.

peccatorem, non ita olim de tenebris, et umbra mortis eductum, spiritum auræ vitalis hausisse, nec ita olim possuisse in aratro manum, et crucem Domini sustulisse; quam ut in finem perferre valeamus, orationibus tuis adjuvemur. Accumulabitur hæc meritis tuis merces, si interventu tuo onera nostra relevaveris. Sanctus enim laborantem adjuvans (quia fratrem non audemus dicere) exaltabitur sicut civitas magna. Et tu quidem super montem civitas ædificata es, vel accensa super candelabrum lucerna in septiformi claritate colluces; nos sub modio peccatorum delitescimus: visita litteris tuis, et profer in lucem in qua ipse versaris super aurea candelabra conspicuus. Eloquia tua lumen semitis nostris erunt, et oleo lucernæ tuæ impinguabitur caput nostrum. Et accendetur fides, cum spiritu oris tui cibum mentis et lumen animæ sumpserimus. »

VI. « Pax et gratia Dei tecum, et corona justitiæ tibi maneat in die illo, Domine pater merito dilectissime et venerabilis et exoptatissime. Benedictos sanctitatis tuæ comites et æmulatores, in domino fratres (si dignantur) nostros, tam in ecclesiis quam in monasteriis, Carthagini, Thagastæ, Hippone-regio, et totis parochiis tuis atque omnibus cognitis tibi per Africam locis, Domino catholice servientes, multo affectu et obsequio salutari rogamus. Si ipsam membranam sancti Domnionis acceperis, transcriptam nobis remittere dignaberis. Et hoc rogo scribas mihi, quem hymnum meum cognoveris. Panem unum sanctitati tuæ unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignatione sumendi. »

EPISTOLA XXV¹.

Domino fratri unanimo et venerabili AUGUSTINO PAULINUS et
THERASIA peccatores.

*Paulinus Augustino, exquisitis eum laudibus exor-
nans pro quinque ejus adversus Manichæos libris,
quos ab Alypio acceperat. Panem ipsi dono
mittit.*

I. « CHARITAS Christi quæ urget nos, et absentes licet per unitatem fidei alligat, ipsa fiduciam ad te scribendi pudore depulso præstitit, teque per litteras tuas visceribus meis intimavit quas et de scholasticis facultatibus affluentes, et de cœlestibus favis dulces, ut animæ meæ medicas et altrices, in quinque libris interim teneo, quos munere benedicti et venerabilis nobis episcopi nostri Alypii, non pro nostra instructione tantum, sed etiam pro Ecclesiæ multarum urbium utilitate suscepimus. Hos igitur nunc libros lectioni habeo; in his me oblecto; de his cibum capio, non illum qui perit, sed qui operatur vitæ æternæ substantiam per fidem nostram, qua adcorporamur in Christo Jesu Domino nostro: cum fides nostra quæ visibilibus negligens, invisibilibus inhiat, per charitatem omnia secundum veritatem omnipotentis Dei credentem, litteris et exemplis fidelium roboratur. O vere sal terræ, quo præcordia nostra ne possint sæculi vanescere errore, condiuntur. O lucerna digne supra candelabum ecclesiæ posita, quæ late catholicis urbibus de septiformi lychno pastum oleo lætitiæ lumen effundens, densas licet hæreti-

¹ Alias xxxi. quæ autem xxv erat, nunc cxv. — Scripta cum superiore.

corum caligines **discutis**, et lucem veritatis a confusione tenebrarum **splendore clarifici** sermonis enubilas. »

II. « Vides, **frater**, unanime admirabilis in Christo Domino et **suscipiente**, quam familiariter agnoverim te, quanto admirer **stupore**, quam magno amore complectar, qui quotidie colloquio **litterarum** tuarum fruor, et oris tui spiritu vescor. **Os enim** tuum fistulam aquæ vivæ et venam fontis æterni **merito** dixerim, quia fons in te aquæ salientis in vitam **æternam** Christus effectus est ¹. Cujus desiderio sitivit **in te anima** mea, et ubertate tui fluminis inebriari terra mea **concupivit**. Ideoque cum hoc Pentateucho tuo contra **Manichæos** me satis armaveris, si qua in alios quoque **hostes** catholicæ fidei munimina comparasti (quia hostis **noster**, cui mille nocendi artes, tam variis expugnandus est **telis**, quam oppugnat insidiis) quæso promere mihi de **armamentario** tuo, et conferre non abnuas arma justitiæ. **Sum enim** laboriosus, etiam nunc sub magno onere peccator, **veteranus** in numero peccatorum, sed æterno regi **novus in corpore** tyro militiæ. Sapientiam mundi miser **hujusque miratus** sum, et per inutiles litteras reprobataque **prudentiam** Deo stultus et mutus fui. Postquam **inveteravi inter** inimicos meos, et evanui in cogitationibus **meis**, **levavi** oculos meos in montes, ad præcepta legis et **gratiæ dona** suspiciens: unde mihi auxilium venit a **Domino**, **qui non** secundum iniquitates retribuens, illuminavit **cæcum**, solvit compeditum, humiliavit erectum male, ut **erigeret** humiliatum pie. »

III. « Sequor igitur, **non** æquis adhuc passibus, magna justorum vestigia, **si possim** orationibus vestris apprehendere, in quo Dei **miserationibus** apprehensus sum. Rege ergo parvulum in **terra reptantem**, et tuis gressibus ingredi doce. Nolo enim **me corporalis** ortus magis quam spiritalis

¹ Joan. iv, 14.

lis exortus ætate consideres. Quippe ætas mihi secundum carnem ea jam est, qua fuit ille ab Apostolis in porta speciosa ¹, verbi potestate sanatus. In naturalibus autem animæ, illius adhuc mihi tempus infantia est, quæ intentatis Christo vulneribus immolata, digno sanguine agni victimam præcurrit, et dominicam auspicata est passionem. Atque ideo ut infantem adhuc verbo Dei et spiritali ætate lactentem, educa verbis tuis, uberibus fidei, sapientiæ ², charitatis inhiantem. Si officium commune consideras, frater es: si maturitatem ingenii tui et sensuum, pater mihi es; etsi forte sis ævo junior, quia te ad maturitatem meriti et honorem seniorum provexit juvenem cana prudentia. Fove igitur et corrobora me in sacris Litteris, et spiritalibus studiis, tempore (ut dixi) recentem et ob hoc post longa discrimina, post multa naufragia, usu rudem, vix dum a fluctibus sæculi emergentem, tu qui jam in solido littore constitisti, tuto excipe sinu, ut in portu salutis, si dignum putas, pariter navigemus. Interea me de periculis vitæ istius et profundo peccatorum evadere nitentem, orationibus tuis tanquam tabula sustine, ut de hoc mundo quasi de naufragio nudus evadam. »

IV. Idcirco enim me levare sarcinis, et vestimentis onerantibus exuere curavi, ut undosum hoc, quod inter nos et Deum peccatis interlatrantibus separat, præsentis vitæ salum, omni amictu carnis, et cura diei sequentis, jubente et adjuvante Christo expeditus enatem. Neque id me perfecisse gloriator, quod et si gloriari possem, in Domino gloriarer, cujus est perficere, quod nobis adjacet velle: sed concupiscit adhuc anima mea desiderare judicia Domini. Vide quando assequatur effectum Dei voluntatem, qui adhuc ipsum desiderare desiderat. Quod in me tamen est, dilexi decorem domus sanctæ, et quantum in me fuit, elegeram

¹ Act. iii, 7, et iv, 22. — ² Forte spei.